

DE "LA JOVE" I DE "LA VELLA"

No fa gaire temps, en uns àmbits més pagesívols, les persones, tenien -això és el que a mi em sembla - una identitat més acusada. La gent eren, el mosso, la criada, l'amo, la mestressa, l'hereu, el fradri, la fadrina, la jove, la vella, i això ho eren d'una casa determinada, del mas Tet, de cal Nassos o de ca la Rita.

L'evolució de maneres de viure tendeix a una massificació, jo diria que a una despersonalització de l'individu. Avui s'és un nombre en la nòmina d'un empresa -si no en la nòmina de l'atur- i es viu en un 3er. 4.r, esquerra. No vull de cap manera dir que això és pitjor o millor que allò altre. Només expresso aquest pensament per assentar els fonaments del que ve a continuació.

Dels personatges que he esmentat n'hi ha dos que sempre m'han resultat simpàtics, interessants: la jove i la vella. Perquè crec que en les seves vivències hi batgeja una forma d'ésser una manera d'entendre les coses, unes virtuts i uns defectes que caracteritzen la nostra nissaga, en femení, per descomptat.

La jove era aquella noia que, casada de poc, vivia a la casa del marit compartint els treballs de la casa amb els sogres, els pares d'ell. Criada en una altre ambient, amb uns altres costums i possibilitats moltes vegades, maldava per trobar el seu lloc, per situar-se en aquella família, per ajudar a tirar la casa endavant i perquè no? -per fer prevaler els seus gustos, que podien ésser millors o pitjors, però als quals estava acostumada.

La vella era la dona, la mestressa de la casa, també amb els seus costums ben arrelats avesada a portar el timó de la casa, veterana en l'esforç de cada dia per fer-la surar, a senyorejar-la i creguda que el que ella feia era el més adequat a les circumstàncies. A vegades resultava bastant difícil d'aconseguir que aquestes dues voluntats voltessin en la mateixa direcció i al mateix ritme. Costava aconseguir-ho perquè hi incidien a més de l'afectiu, la dependència econòmica, i això és molt.

Algunes vegades no hi havia corsens; a falta d'això, esclatava entre elles una guerra particular, que sostenien de manera soterrada o franca i oberta. Entre elles no sé que mai hi hagués indiferència, que és-el que més puny; al cap i a la fi odiar-se, diuen el erudits que és una manera d'estimar-se.

Quan miro un mas perdut al fons d'una vall o un casolot arrapat a una muntanya sempre penso: "qui sap com deuen portar-s'hi la jove i la vella?. Quina deu ésser la cambra de la jove i quina és la de la vella, els dos fortins oposats dintre del mateix castell?".

D'una d'aquestes guerres, casualment, en vaig ésser testimoni i d'una manera molt particular. Les persones no he sabut mai qui eren. Només hi ha d'elles el bracejar, el gestos... la mímica, la resta és imaginació meua, però de totes maneres, pam endavant

pam endarrera, la cosa anava d'aquesta manera:

En aquell temps jo treballava al despatx d'una casa de transports que estava situat al final del carrer de Jaume I, a Girona. En dic final, del lloc on desemboca a la Plaça Calvet i Rubalcaba, la plaça del mercat, la zona de les voltes. Des de la finestra dominava tot el sector de les voltes d'enfront. Els dissabtes, he de confessar-ho, robava hores a l'amo, vull dir que mentretenia, hi fruí, contemplant l'anar i venir de la gent per sota les voltes. La senyora que venia de la compra, amb la bossa curulla de verdures i el moneder a la ma; l'home que es parava, es mirava el rellotge i arrencava a córrer, segur que feia tard al tren; el barroer que anava empenyent la gent; el badoc que tot l'entretenia; la pagesa que venia del mercat carregada de cistells; el botiguer que regatejava una caixa de tomàters al magatzem; el senyor de la carter, els que es paraven a xerrar al mig de la vorera i no deixaven passar la gent; el municipal, amb les mans al darrera de l'esquena; la gitana de la cistella de flors de paper i molinets de vent, que amb el peu, i de forma barroera, escampava el piló de deixalles que els revenedors de fruita havien format en un racó, per veure si hi havia alguna capsa de broquil o d'enciam o alguna taronja que es pogués aprofitar. Sempre estava a prop d'infantar. No sé com s'ho arreglava....

Un dissabte, a frec de les dotze, em vaig adonar d'una dona vella que estava estintolada al sòcol d'una d'aquelles columnes. Es veia que era de pagès: mocador del cap negre, sac i faldilles, mitges gruixudes també negres i un calçat que no sé si eren sabates o espadenyes, a la ma un cabàs, que (semblava estar molt nerviosa) feia petar contra les faldilles, a l'alçada del genolls. Era molt blanca, i tan prima que poca cosa devia quedar d'aquell cos quan es despenia de sac i faldilles, perquè al dessota, quan es movia, encara s'hi veien uns enagos gruixuts. No hi havia dubte que esperava algú.

Aquest algú va presentar-se al cap de poca estona. No hi havia dubte que era la seva filla. Era la mare feta i pastada. Una bata en lloc de sac i faldilles, sense mocador al cap, cabells grenyosos, colrada pel sol i geperuda, o millor doblegada pel pes dels cistells que portava a cada braç. Venia de vendre a la palça, era la imatge de la persona cansada.

La vella va començar a gesticular i bracejar. No hi vaig donar importància, són coses de mare i filla, vaig pensar, se li deu haver descoavat la lloca o la truja li ha avorrit els godalls.

El dissabte següent, les mateixes dones. Quan vaig adonar-me'n la noia es convulsionava voltada de cistells i manats de planter, amb el mocador a la ma. "No mare, això nol Un cop de cap així mai de la vida!". Ai la punyetera de la vella. No eren ni la lloca, ni la truja, que la tenien desmenjada, que li robaven la son, que la neguitejaven, era la jove....la

jove. Aquell dissabte la cosa va quedar aquí, unes llàgrimes de la noia, uns petons i una abraçada.

El dissabte següent la cosa va empitjorar: ja no van ésser suficients ni les llàgrimes ni els petons; la vella es mantenia en els seus tretze i la noia, entre convulsió i convulsió i entre llàgrima i llàgrima, anava rebuscant per la cistella i anava posant al cabàs ara uns plàtans, ara uns raïms i finalment una paperina que em va semblar que era de can "Pauperes" i on devia haver-hi carquinyolis o figues seques. Semblava una ballarina "Watussi" fent ofrena dels fruits de la tribu a la reina Isabel.

Aquella paperina de can "Pauperes" va tenir la virtut de calmar la vella. La sessió es va donar per acabada. La noia va recollir els trastos i va marxar Joan Maragall amunt, tot passant comptes del mercat: tretze duros dels conills, deu de les gallines, vuit de l'oca...., aixafada pel pes dels cistells. La pobre havia de donar comptes a la seva vella i justificar aquelles despeses extra.

La vella, Jaume I avall, anava re-passant el del cabàs i es ben segur que pensava: "quin mal de ventre tindrà la jove, quan vegi aquesta paperina de can "Pauperes"! Ja se n'adonarà que no la necessito per a res". Aquella dona, empenyada en aquella guerra que sostenia amb la jove, no vacil·lava ni a l'hora d'extorsionar la filla.

Això va durar molts dissabtes. Vaig encarinyar-m'hi i no sabia de quin costat posar-me.

El dissabte que explicava que ell, en "Vadó", que ja estava mig "trabucacat", també s'havia posat de part de la jove, perquè segurament li havia donat alguna cosa, i que volia aprofitar-se'n per prendre-li el ram de l'avi ram, cosa que ella no consentiria mai, perquè abans es negaria a la bassa o es penjaria a la figuera...home, pobre vella. El dissabte que explicava que la jove era d'aquestes que posen apit a l'escudella i amaneixen amb oli per apimar-se i que si s'havia casat amb el seu Pere era gràcies a ella, perquè si hagués estat per la seva cara, encara avui seria fadrina i és ben segur que es quedaria per a vestir sants.....home, pobre jovel.

Un dissabte no les vaig veure. Era als volts del segar i no en vaig fer gaire cas. Ja és sabut que pel segar i batre la gent estaven per aquesta feina i deixaven d'anar a mercat. Però varen passar un mercat rera l'altre i no, no hi eren. Vaig interpretar-ho com que havien firmat la pau. Que tot s'havia acabat. Pensava, de quina manera....

Un dissabte vaig veure passar la filla. Tranquila, dreta, no li pesaven els cistells, lleugera, trempada.... Anava endolada de cap a peus. Sí, jo també ho vaig pensar. S'ha mort la vella. Ja no vaig donar-hi més voltes, però vaig haver de fer un esforç per no abocar-me a la finestra i cridar:

"S'ha mort la vella! Visca la jovel!"

JOSEP PALOU